

55 **בִּי אֶתָּא** - כשבא רב דימי מארץ ישראל [אמר] **אָמְרִי בְּמַעְרְבָא** -
 56 כך אומרים בארץ ישראל, שמינים אלו ראוי שיהיו נכבדים באופן
 57 תשמישם יותר משאר המינים, **הוֹאִיל וְדִיבְרָה עִמָּהֶם שְׂכִינָהּ**, דג,
 58 שנאמר בו (יהוה ב יא) 'ויאמר ה' לדג ויקא את יונה אל היבשה'. נחש,
 59 שנאמר בו (בראשית ג יד) 'ויאמר ה' אלהים אל הנחש'. ואדם, מצינו
 60 בכל התורה שהקדוש ברוך הוא דיבר עם כמה אנשים.
 61 **תָּנָא** - שנינו בברייתא, **גָּמַל** אופן תשמישו הוא **אֶחָד בְּגִנְדָא אַחֵר**.
 62 הגמרא מביאה ברייתא המפרטת את זמן עיבורם של בעלי חיים: **תָּנּוּ**
 63 **רַבְּנָנְךָ תְּרַנְגוּלַת** ביצתה נגמרת **לְאַחַר עֶשְׂרִים וְאַחַד יוֹם** מעיבורה.
 64 **וּבְגִנְדָה בְּאֵילָן**, הוא עץ אגוזי הלז, שפירותיו שוהים בו מעת שיצא
 65 הפרח עד שנגמר הפרץ, עשרים ואחד יום. **בְּלֵב** צורת ולד שלו
 66 נגמרת **לְחַמְשִׁים יוֹם**, **וּבְגִנְדוֹ בְּאֵילָן**, אילן התאניה. **חֲתוּל לְחַמְשִׁים**
 67 **וּשְׁנַיִם יוֹם**, **וּבְגִנְדוֹ בְּאֵילָן**, אילן התות. **חִיר לְשִׁשִּׁים יוֹם**, **וּבְגִנְדוֹ**
 68 **בְּאֵילָן**, אילן תפוח. **שׁוּעַל וְכֵל מִיַּיִן שְׂרָצִים** [לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים,
 69 **וּבְגִנְדוֹ בְּאֵילָן תְּבוּאָה**.
 70 **בְּהֵמָה דְקָה טְהוֹרָה לְחַמְשָׁה חֳדָשִׁים**, **וּבְגִנְדָה בְּאֵילָן**, עץ גֶּפֶן. **בְּהֵמָה**
 71 **גְּסָה טְמֵאָה לְשָׁנִים עֶשְׂרִים חֳדָשִׁים**, **וּבְגִנְדוֹ בְּאֵילָן**, אילן דָּקָל. בהמה
 72 גסה טהורה לתשעה חודשים, **וּבְגִנְדָה בְּאֵילָן**, עץ הַיֵּיתָ.
 73 **הוֹאֵב וְהָאֵרִי וְהַדּוֹב וְהַזֶּמֶר וְהַפְּרָדֶלֶס וְהַפִּיל וְהַקּוֹף וְהַקִּיפּוֹף** צורת
 74 ולדם נגמרת **לְשִׁלֹשׁ שָׁנִים** - לאחר שלש שנים מעיבורם, **וּבְגִנְדוֹ**
 75 **בְּאֵילָן**, פנות שוה.
 76 **אֶפְעָה** אינו מתעבר אלא **לְשִׁבְעִים שָׁנָה** - לאחר שבעים שנה
 77 משנולד, **וּבְגִנְדוֹ בְּאֵילָן**, חרוב. **הַרֹב** זה **מִשְׁעַת נְטִיעָתוֹ** עד שעת
 78 **גְּמַר פִּירְתוֹ** עובר **שִׁבְעִים שָׁנָה**, **וַיְמִי עֵיבוּרוֹ** מעת שיוצא הפרח עד
 79 שעת גמר פירות, **שְׁלֹשׁ שָׁנִים**.
 80 **נָחַשׁ יוֹלֵד לְשִׁבְעֵי שָׁנִים** - לאחר שבע שנים, **וְיֵאוֹתוֹ רִשְׁעִי**
 81 (ו-הנחש), **לֹא מְצִינּוֹ חֶבֶר** - לא מצינו אילן שפירותיו שוהים שבע
 82 שנים עד שיגמרו. **וַיֵּשׁ אוֹמְרִים** שכנגד עיבורו של נחש יש באילן
 83 **מוֹכְסָסִים**, שהם מין מסוים של בנות שוח. שואלת הגמרא: **מִנָּא**
 84 **הֵינִי מַלִּי** - מנין שעיבורו של נחש נמשך שבע שנים. משיבה
 85 הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב**, **וּמָטוּ בָּהּ מִשְׁבַּע** - והביא דבר
 86 זה בשמו **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנִינְיָ**, **שֶׁנֶּאֱמַר** (בראשית ג יד) 'אָרִיר אֶתָּה
 87 מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה', ולכאורה תמוה למה הרצחך
 88 לומר לו 'ומכל חית השדה', והלא **אִם מִבְּהֵמָה** (נתקללה)
 89 [נתקלל] שזמן עיבורה חמשה חודשים, **מִחֵיהָ לֹא כָּל שָׁבֹן** שהוא
 90 מקולל, שהרי חיה כגון חתול, זמן עיבורו הוא רק חמשים ושנים
 91 יום. **אֵלָא** בא הכתוב **לוֹמַר לָךְ שְׂכָשֶׁם שְׁנַתְקַלְלָה הַבְּהֵמָה**
 92 שעיבורה נמשך יותר **מִחֵיהָ אַחַד לְשָׁבַע** - זמן ארוך פי שבע מחיה,
 93 **וּמֵאֵי נִיהוּ** - ומי הן הבהמה והחיה שעיבור הבהמה נמשך פי שבע
 94 מעיבור החיה, **חֲמוּר** שהוא בהמה גסה טמאה, ועיבורו נמשך שנים
 95 עשר חודש, שהוא פי שבע מעיבורו של חתול שנמשך רק חמשים
 96 ושנים יום, **כֵּךְ נִתְקַלְלָה הוּא** (ו-הנחש), שעיבורו ארוך **מִבְּהֵמָה אֶתָּה**
 97 **לְשָׁבַע** - פי שבע מבהמה, וכיון שעיבור בהמה גסה טמאה נמשך
 98 שנה, נמצא **דְּהוּהָ לִיהָ שֶׁבַע שָׁנֵי** - שיש לנחש עיבור ארוך שבע
 99 שנים.
 100 מקשה הגמרא: **אֵימָא** - ואולי, הלימוד מקללת הנחש אינו מקללת
 101 הבהמה יותר מהחיה, אלא מקללת החיה יותר מהבהמה, ותלמוד כך,
 102 **כְּשֶׁם שְׁנַתְקַלְלָה חֵיהָ** שעיבורה נמשך יותר **מִבְּהֵמָה אֶתָּה לְשִׁלֹשׁ**
 103 **(שָׁנִים)** - פי שלש מבהמה, **וּמֵאֵי נִיהוּ** - ומי הן הבהמה והחיה
 104 שעיבור החיה נמשך פי שלש מבהמה, **אָרִי מְחֻמָּר** - שבהמה גסה
 105 טמאה עיבורה שנה אחת, ואילו אריה עיבורו שלש שנים, **כֵּךְ**
 106 **נִתְקַלְלָה הוּא** (ו-נחש), שעיבורו נמשך יותר **מִחֵיהָ אֶתָּה לְשִׁלֹשׁ**
 107 **(שָׁנִים)** - פי שלש, ואם כן נמצא **דְּהוּהָ לִיהָ תִשְׁעֵי שָׁנִים** - שיש לנחש
 108 עיבור ארוך של תשע שנים, ולא שבע שנים כפי שלמדנו לעיל.

1 **הַדּוֹלְפִינִי, פָּרִין וְרִבִּין בְּגִנְי אָדָם** - תשמישם ועיבורם שוה לבני
 2 אדם. מבארת הגמרא: **מֵאֵי דוֹלְפִינִי, אָמַר רַב יְהוּדָה**, אלו **בְּנֵי יִמָּא**
 3 - מין דגי ים, שחצי גופם בצורת אדם וחציו האחר בצורת דג.
 4 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: **כָּל בַּעַל חַי שְׂבִיבְצִי** של הזכר
 5 **מִבְּחוּץ** - מחוץ לגופו, כגון בהמה וחיה, מוליד ולדות ולא ביצים,
 6 **וְכָל בַּעַל חַי שְׂבִיבְצִי בְּפִנִּים**, כגון עופות, אינו מוליד ולדות, אלא
 7 **מִטִּיל בִּיצִים**.
 8 מקשה הגמרא: **אֵינִי** - האם כך הוא, **וְהָאֵמַר שְׂמוּאֵל, אֲוֹזוּ** של
 9 יישוב **אֲוֹזוּ בָר** הם שני מינים, **וּפְלִיאִים זֶה פְּזוּה**, ואסור להרביעם זה
 10 עם זה. **וְהָיִינָן בָּהּ** - ונשאנו ונתנו בדברי שמואל, **מֵאֵי מַעְמָא**
 11 החשיבים ככלאים. **וְהָרִי מִן אֶחָד שֶׁל אוֹזוּ** הם, **וְהָאֵמַר אֲבַיִי**, משום
 12 שיש חילוק בין הזכרים של שני המינים, **שְׁזָה** - אוזו בר, **בִּיצִי**
 13 **מִבְּחוּץ, וְזֶה** - אוזו יישוב **בִּיצִי מִכְּפִנִים**. ואם כן קשה, איך יתכן
 14 **דְּתַרְוִייהוּ** (אוזו של יישוב ואוזו בר) **מִטִּילֵי בִיצִים**, והלא שנינו
 15 בברייתא שכל שביציו מבחוץ אינו מטיל ביצים, וכיצד אוזו בר
 16 שביציו מבחוץ מטיל ביצים.
 17 **אֵלָא** - בהכרח שכך צריך לשנות את הכלל בברייתא, **כָּל בַּעַל חַי**
 18 **שְׂאֵבֵר וְזָכוּתוֹ מִבְּחוּץ, מוֹלִיד וְלִדוֹת**, ואילו בעל חי שאבר זכרותו
 19 **מִכְּפִנִים, מִטִּיל בִּיצִים** ואינו מוליד ולדות. ואוזו בר אף שביציו
 20 מבחוץ אבל זכרותו מבפנים, ועל כן הוא מטיל ביצים.
 21 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: **כָּל בַּעַל חַי שֶׁתִּשְׁמְשִׁישׁוּ** -
 22 שטבעו להזדקק לבן זוגו **בַּיּוֹם, יוֹלֵד** את ולדותיו **בַּיּוֹם**, וכל בעל חי
 23 שטבעו להזדקק לבן זוגו **בְּפִלְיָהּ, יוֹלֵד בְּפִלְיָהּ**, וכל בעל חי שֶׁתִּשְׁמְשִׁישׁוּ
 24 **בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בְּפִלְיָהּ, יוֹלֵד בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בְּפִלְיָהּ**.
 25 מבארת הברייתא אלו בעלי חיים כלולים בכל כלל: **דְּרַךְ תִּשְׁמְשִׁישׁוּ**
 26 **בַּיּוֹם יוֹלֵד בַּיּוֹם**, הוא התרנגול. **דְּרַךְ תִּשְׁמְשִׁישׁוּ בְּפִלְיָהּ יוֹלֵד בְּפִלְיָהּ**,
 27 הוא העטלף. **דְּרַךְ תִּשְׁמְשִׁישׁוּ בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בְּפִלְיָהּ יוֹלֵד בֵּין בַּיּוֹם בֵּין**
 28 **בְּפִלְיָהּ**, הוא אָדָם, **וְכָל דְּדָמֵי לִיהָ** - וכל בעלי החיים הדומים לו
 29 בדרך תשמישו.
 30 שואלת הגמרא: **לְמֵאֵי נִפְקָא מִינָּהּ** - איזה דין יוצא מדבר זה שלכך
 31 אמרוהו. משיבה הגמרא: דברים אלו נצרכים **לְכַדְרֵב מְרִי בְרִיהָ דְרַב**
 32 **כְּהֵנָּא** - לדין שאמר רב מרי בריה דרב כהנא, **דְּאָמַר רַב מְרִי בְרִיהָ**
 33 **דְּרַב כְּהֵנָּא, בְּדַק בְּקִינָה** ו-בתוך קוֹן **שֶׁל תְּרַנְגוּלִין מַעְרַב יוֹם טוֹב**
 34 בין השמשות, **וְלֹא מִצָּא בָּהּ בִּיצָה, וְלִמְחָר הַשְּׂבִיבִים** לפני עלות
 35 השחר, **וּמִצָּא בָּהּ בִּיצָה, מוֹתֵרַת בְּאִיכְלָה בַּיּוֹם טוֹב**, כי ודאי נולדה
 36 הביצה אתמול לפני בין השמשות, ואף שבדק בבין השמשות ולא
 37 מצא ביצה בקוֹן, כיון ששינו בברייתא שאין תרנגולת מטילה ביצים
 38 בלילה, **אֵימַר** - צריך לומר שלא **בְּדַק בְּקִינָה**. ואף אם תשאל שְׁהֵלָא
 39 **בְּדַק יָפָה, אֵימַר** - יש לומר, **יָצְתָה רִיבָה וְחֻזְרָה הָיָה** - אתמול
 40 יצאה רוב הביצה מגוף התרנגולת וחזרה אליה, וכיון שרובה יצאה
 41 ביום, נחשב כמו שכבר נולדה הביצה, והטלה זו יכולה להיעשות גם
 42 בלילה. **וּבְדַרְבֵּי יוֹחֲנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, בִּיצָה שִׁיצְתָה רִיבָה מַעְרַב**
 43 **יוֹם טוֹב וְחֻזְרָה לְגוֹף הַתְּרַנְגוּלַת, מוֹתֵרַת לְאוֹכְלָה בַּיּוֹם טוֹב**. וכיון
 44 שהיתר זה נקבע על ידי ידיעת זמן לידת התרנגולת, שהוא ביום ולא
 45 בלילה, לכן הוצרכו חכמים ללמדנו מתי זמן לידתה.
 46 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: **כָּל שֶׁתִּשְׁמְשִׁישׁוּ וְעֵיבוּרוֹ שְׁוָה** -
 47 שני מינים שאופן תשמישם וזמן עיבורם דומים זה לזה, כגון כבש ועז
 48 ששניהם משמשים פנים כנגד עורף, ועיבורם נמשך חמשה חודשים,
 49 אם בא אחד על חבירו **וְיֹלְדִין וְלִדוֹת וּמְגַדְלִין** - מניקים ולדות זה
 50 מזה.
 51 **כָּל בַּעַל חַיִּים מִשְׁמִשִּׁין** באופן שהפנים של הזכר **בְּגִנְדָא**
 52 **עוֹרָף הַנִּקְבָה, חוּץ מִשְׁלֹשָׁה מִיָּנִים שְׂמִשְׁמִשִּׁין פָּנִים בְּגִנְדָא פָּנִים,**
 53 **וְאֵלוּ הֵן, דְּגַ וְאֹרִים וְנָחַשׁ**. שואלת הגמרא: **וּמֵאֵי שְׁנָא הֵינִי תְלָתָא** -
 54 מה הטעם ששונה אופן תשמישם של שלשה אלו. משיבה הגמרא:

59 ענה אותו אדם לרבי יהושע בן חנניה, אין – כן. אָמַר לִיה רבי יהושע
 60 בן חנניה, בְּכִמָּה תִמְכּוֹר את ראשך, אָמַר לִיה פְּלָגָא דְזוּנָא – בחצי
 61 זה, יְהֵב לִיה – נתן לו רבי יהושע בן חנניה חצי זה. לְפִנְיָ אָמַר לִיה
 62 רבי יהושע בן חנניה לאותו אדם, אָנָּא רִישָׁא דְחִיּוּתָא אָמְרִי לָךְ –
 63 וכי אני אמרתי לך שאני רוצה לקנות ראש בהמה, והרי את ראשך
 64 רציתי לקנות. אָמַר לִיה רבי יהושע בן חנניה לאותו אדם, אִי בְעִית
 65 דְאִישְׁבְּקָךְ – אם רצונך שאני לך, ואוותר לך על מכירת ראשך, סְגִי
 66 אַחֲוֵי לִי פִּיתְחָא דְבֵי אַתּוּנָא – לך לפני והראה לי את פתח המקום
 67 שבו יושבים זקני אתונא.
 68 אָמַר לִיה אותו אדם לרבי יהושע בן חנניה, מִסְתַּיְפִינָא, דְכָל דְמַחְוֵי
 69 קְטִילֵי לִיה – אני מפחד להראותו, כי כל מי שמראה את מקומם,
 70 הורגים אותו.
 71 אָמַר לִיה רבי יהושע בן חנניה, דְרִי בְרִיכָא דְקִנְיָא – שא על כתפך
 72 חבילת קנים, וְכִי מְטִית לְהֶתֶם – וכשתגיע למקום הפתח, וְקָפָה
 73 בְּמַאן דְקָא מְתַפַּח – תעמיד את החבילה כאדם שעומד לנוח
 74 ממשאו, ובכך תרמוז לי היכן הפתח, והשומרים לא יבינו את מעשיך
 75 ולא יהרגוך.
 76 אָזַל – הלך רבי יהושע בן חנניה, אֲשַׁבַּח דְרַבְנָא מְנוּא וְדְרַבְנָא
 77 מְבָרָא – ומצא בצמקום מושבם של זקני אתונא העמידו שומרים
 78 מבפנים כדי למנוע ביציאת אחד מהזקנים לחוץ, ושומרים מבחוץ, כדי
 79 למנוע בניסת אדם זה, והשומרים לא היו הורגים שום אדם אלא אם
 80 נכנס כולו לפנים, או שיצא כולו לחוץ בעל כרחם. ופתח המקום היה
 81 רחב, ופזרו על הקרקע סובין או עפר, שניכר עליהם עקבות אדם
 82 העובר בהם, כדי לבדוק אם השומרים עושים את תפקידם, דְאִי הוּוּ
 83 בְרַעָא דְעִיילָא – שאם ראו זקני אתונא על העפר עקבות של אדם
 84 הנכנס, קְטִילֵי לְהוּ לְבָרָא – היו הורגים את השומרים העומדים
 85 בחוץ, על שנתנו לאדם זר להכנס, וְדַנְפָקָא – ואם ראו זקני אתונא
 86 על העפר עקבות של אדם היוצא, קְטִילֵי לְהוּ לְגִנְא – היו הורגים
 87 את השומרים העומדים בפנים, על שנתנו לאחד מהזקנים לצאת.
 88 אֲפָקָה לְסַנְדְלִיָּה – הפך רבי יהושע בן חנניה את סנדליו, ועמד בתוך
 89 רוחב פתח המקום, וכשראו הזקנים את העקבות תחילה, כיוצאים,
 90 קְטִילֵי לְהוּ לְגִנְא – הרגו את השומרים שבפנים, שלא מנעו מאדם
 91 לצאת. וכיון שראו כן רבי יהושע בן חנניה, אֲפָקָה לְסַנְדְלִיָּה – הפך
 92 סנדל אחד ועמד על פתח המקום, ונראית פסיעה אחת נכנסת,
 93 ופסיעה אחת יוצאת, ודחפוהו השומרים ויצא, וכשבאו הזקנים וראו
 94 את שני העקבות, היה נראה להם שהם עקבות של שני בני אדם,
 95 אחד שנכנס ואחד שיצא, ולכן קְטִילֵי לְהוּ לְבִלְוָהוּ – הרגו את כל
 96 השומרים.
 97 כיון שנדרגו כל השומרים [אָזַל] – הלך רבי יהושע בן חנניה ונכנס
 98 למקום זקני אתונא, אֲשַׁבַּח יְנִיקֵי מַלְעִיל וְכִבֵּי מַלְתַּחַת – מצא אותם
 99 יושבים מסודרים באופן שהצעירים למעלה והזקנים למטה, וכונתם
 100 היתה להרע לזר הנכנס, כי אם יתן שלום לעליונים תחילה, הורגים
 101 אותו התחתונים, כי אומרים לו, אנו הזקנים והיה לך לתת לנו שלום
 102 תחילה. ואם יתן שלום לזקנים, הורגים אותו הצעירים, כי אומרים לו,
 103 הרי אנחנו חשובים מהם, שאנחנו למעלה והם למטה. אָמַר רבי
 104 יהושע בן חנניה בלבו, אִי יְהִיבָא שְׁלָמָא לְהֵנִי – אם אתן שלום
 105 לאלו הצעירים, קְטִילֵי לִי הֵנִי – יהרגוני אלו הזקנים, סְבָרִי אֲנִי
 106 עֲרִיפִינִי – כי יאמרו אנחנו חשובים יותר, דְאֲנִי קְשִׁינִי טַפִּי וְאִינְהוּ
 107 יְדַרְבְּנִי – שהרי אנחנו זקנים והם צעירים, התחכם רבי יהושע בן
 108 חנניה ואָמַר לכל זקני אתונא יחד, 'שְׁלָמָא לְכוּ' – שלום לכם.
 109 אָמְרוּ לִיה זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה, מַאי עֲבִידִיתִּיךְ – מה
 110 מעשיך. אָמַר לְהוּ רבי יהושע בן חנניה (אָנָּא) חֲבִימָא דִיהוּדָא אָנָּא
 111 – חכם היהודים אני, בְּעִינָא לְמִינְמֵר חֲבִימָא מִינִיכִי – רצוני
 112 ללמוד ממכם חכמה. אמרו לו זקני אתונא, אִי הָכִי – אם אכן חכם
 113 היהודים אתה, נִיבְעִי לָךְ – נשאל אותך שאלות.
 114 אָמַר לְהוּ רבי יהושע בן חנניה לזקני אתונא, לְחִי – אני מסכים, אך
 115 נסכים בינינו, אִי זָבִיתוּ [לִי] – שאם אתם תנצחו אותי, כָּל דְבְעִיתוּ
 116 עֲבִידוּ בִי – תעשו בי כל מה שתרצו, וְאִי זָבִינָא בְכוּ – ואם אני ינצח

1 מתרצת הגמרא: מִי בְתִיב בקללת הנחש 'ארור אָתָּה מִכָּל הַחַיָּה
 2 וּמִכָּל הַבְּהֵמָה', שמשמעו שקללת הנחש שוה לשיעור קללת החיה
 3 יותר מהבהמה, והרי 'מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל הַחַיָּה' בְתִיב, ומשמע
 4 שְׁאֲרוּר הוּא הנחש מִבְּהֵמָה שֶׁנִּתְקַלְלָה מִחַיָּה, והוא עיבור החמור
 5 שנמשך שנה, והוא ארוך פי שבע מעיבורו של חתול שנמשך חמשים
 6 ושנים יום, ונמצא שעיבורו של נחש שהוא פי שבע מחמור, נמשך
 7 שבע שנים.
 8 מקשה הגמרא: הרי אף שהוכח שקללת הנחש שוה לקללת הבהמה
 9 יותר מזהחיה, מנין שהכוונה לקללת בהמה גסה פי שבע מקללת
 10 החיה, וְאִימָא – ואולי תאמר שהלימוד לקללת הנחש הוא מהאופן
 11 שהתקללה בהמה דקה פי שלש מחיה, ותלמוד כך, בְּשֵׁם שֶׁנִּתְקַלְלָה
 12 בְּהֵמָה מִחַיָּה אֶחָד לְשָׁלֹשׁ – פי שלש מחיה, וּמַאי נִיהוּ – ומי הן
 13 הבהמה והחיה שעיבור הבהמה ארוך מעיבור החיה פי שלש, זה
 14 עיבור עֹז שהיא בהמה דקה טהורה, ועיבורה חמשה חדשים, והוא
 15 ארוך רק פי שלשה מעיבורו של חתול שנמשך חמשים ושנים יום,
 16 כִּף נִתְקַלְלָה הוּא [–הנחש] מִבְּהֵמָה אֶחָד לְשָׁלֹשׁ – פי שלש מבהמה
 17 דקה, ונמצא דְחַיָּה לִיה חֲמִיִּסֵר יְרִחֵי – שיש לנחש עיבור ארוך של
 18 חמשה עשר חודש בלבד.
 19 הגמרא מתרצת בשני אופנים: אִיבְעִית אִימָא – אם תרצה תיישב כך,
 20 בקללת הנחש 'מִכָּל הַבְּהֵמָה' בְתִיב, ומשמע שקללתו יותר מקללת
 21 הבהמה המקוללת ביותר, שהיא בהמה גסה טמאה, שהיא מקוללת
 22 פי שבע מחיה. אִי בְעִית אִימָא, קָלְלָה הוּא – כיון שעונש זה נאמר
 23 עליו כקללה, קָלְלָה שְׂרִי עִינְיָה – יש להטיל עליו את הקללה
 24 החמורה ביותר שניתן לשמוע מפסוק זה, והיא הקללה שנתקללה
 25 בהמה גסה טמאה פי שבע מחיה, וכן קולל הנחש פי שבע מבהמה
 26 גסה טמאה.
 27 הגמרא מביאה ויכוח בין רבי יהושע בן חנניה והקיסר, שנפתח בנידון
 28 סוגייתנו כמה זמן נמשך עיבור הנחש: אָמַר לִיה קִיסְר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
 29 בֶּן חֲנַנְיָה, נַחֵשׁ לְכִמָּה מֵעֵבֶר וּמוֹלִיד – כמה זמן הוא שווה בין
 30 העיבור ללידה. אָמַר לִיה רבי יהושע בן חנניה, הנחש יולד לִשְׁבִּי שְׁנֵי
 31 – שבע שנים לאחר שמתעבר. ממה הקיסר ושאל: וְהָאִי סְבִי דְבֵי
 32 אַתּוּנָא אֲרַבְעִינְהוּ – והרי זקני מקום הנקרא 'אתונא' הרביעו זוגות
 33 נחשים, והניחום במשמר, וְאוֹלִיד לְתַלְתָּ – וילד לאחר שלש שנים,
 34 הרי שאין עיבורו נמשך שבע שנים. השיב לו רבי יהושע בן חנניה:
 35 הַנְהוּ מֵעֵבְרֵי הוּוּ מֵעִיקְרָא אֲרַבַּע [שָׁנִין] – אותם נחשים שהורבעו
 36 על ידי זקני אתונא היו כבר מעוברים ארבע שנים קודם לכן, ולכן
 37 ילדו לאחר שלש שנים נוספות. חזר הקיסר וטען: וְהָאִי קְמַשְׁמֵשִׁי
 38 שְׁמוּשִׁי – והרי נחשים אלו הזדקקו לזוגתם, ואם היו כבר מעוברות
 39 לא היו מקבלות זכר, כדרך כל הבהמות שאינן מקבלות זכר בימי
 40 עיבורן. השיב לו רבי יהושע בן חנניה: אִינְהוּ נְמִי מְשַׁמְשִׁי בְּאָדָם –
 41 גם הנחשים משמשים בימי עיבורם כמו האדם.
 42 שאל הקיסר: וְהָאִי חֲבִימֵי אִינְהוּ – והרי זקני אתונא חכמים הם,
 43 ובודאי בדקו וראו שלא היו הנחשים מעוברים קודם הרבעתם. השיב
 44 לו רבי יהושע בן חנניה: אֲנִי חֲבִימִינִי מִינְיָהוּ – אנו, חכמי ישראל,
 45 חכמים יותר מזקני אתונא. אמר לו הקיסר: אִי חֲבִימֵת – אם הנך
 46 חכם מהם, זִיל זְבִינְהוּ – לך נצחם בויכוח, וְאִייתִינְהוּ לִי – והביאם
 47 אלי. אָמַר לִיה – שאל רבי יהושע בן חנניה את הקיסר, בְּמָה הוּוּ –
 48 כמה אנשים הם סבי דבי אתונא. אמר לו הקיסר: שְׁתִּיתִין בְּבִי –
 49 ששים אנשים. אָמַר לִיה – אמר רבי יהושע בן חנניה לקיסר, עֲבִיד
 50 לִי סְפִינְתָא דְאִית בְּהָ שְׁתִּיתִין בְּתִי – עשה לי ספינה שיהא בה ששים
 51 חדרים, וְכָל בִּיתָא אִית בְּהָ שְׁתִּיתִין בְּסִתְרָךְ – ובכל חדר יהיה
 52 ששים כסאות. עֲבִיד לִיה – עשה לו הקיסר ספינה כפי רצונו, ונסע
 53 רבי יהושע בן חנניה לאתונא להתוכח ולנצח את סבי דבי אתונא.
 54 בִּי מְטָא לְהֶתֶם – כשהגיע רבי יהושע בן חנניה לשם, ליד מקום
 55 מושב זקני אתונא, לא ידע היכן מקום מושבם [עָל] לְבִי טַבְחָא –
 56 נכנס לבית המטבחים, אֲשַׁבַּחִיהָ לְהוּוּא נְבָרָא דְקָא פְּשִׁיט חִוּתָא –
 57 מצא אדם שמחתך בהמה, אָמַר לִיה – שאל רבי יהושע בן חנניה את
 58 אותו אדם, רִישְׁךָ לְבִנְיָ – האם ראשך עומד למכירה, אָמַר לִיה –

49 **לְאַצְבָּעָתִיָּהּ** – הרים רבי יהושע בן חנניה את אצבעו ו**אָמַר** לְהוֹ, **הֲכָא**
50 – כאן הוא אמצע העולם. **אָמְרוּ** לִיה, **וּמִי יוֹמַר** – מי יזכיר שאכן
51 כאן הוא אמצע העולם. השיב להם רבי יהושע בן חנניה, **אֵייתוּ**
52 **אֲשֶׁלִי וּמִישָׁחוּ** – הביאו חבלים ומדדו ובדקו אם אכן כאן הוא אמצע
53 העולם.
54 עוד אמרו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה: **אֵית לָן בִּירָא בְּדַבְרָא,**
55 **עֵיילָא לְמִתָּא** – יש לנו באר מים בשדה, הכנס אותה לעיר. **אָמַר**
56 **לְהוֹ, אֲפִשִׁילוּ לִי חֲבָלִי מִפְּאָרֵי וְאַעֲיִילִיה** – שזרו לי חבלים מסובין,
57 ואכניסנה על ידם, ואם אינכם עושים רצוני, לא אעשה בקשתכם.
58 עוד אמרו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה: **אֵית לָן רִיחֵיָא דְתִבְרָא**
59 – יש לנו ריחים שבורות, תְּיַטִּיָּה – תפור אותן. **אָמַר** – השיב להם
60 רבי יהושע בן חנניה, **בְּרוּכוּ לִי מִיְנֵיהּ גְּרָדִי וְאַיְתִיָּיָהּ** – עשו לי מוך
61 חוטים ואתפרן בהם, כמו שמתקני בגדים מוציאים חוטים מהבגד כדי
62 לתפורו בחוטים המתאימים לו.
63 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: **מִשְׁרָא דְסַבִּינֵי בְּמָא**
64 **קְטָלִי** – ערוגת סכינים במה קוצרים אותה. ענה להם רבי יהושע בן
65 חנניה, קוצרים אותה **בְּקַרְנָא דְחִמְרָא** – בקרן של חמור. תמנהו זקני
66 אתונא **וּמִי אִיבָא קַרְנָא לְחִמְרָא** – וכי יש קרן לחמור. השיב להם
67 רבי יהושע בן חנניה בשאלה: **וּמִי אִיבָא מִשְׁרָא דְסַבִּינֵי** – וכי יש
68 ערוגה של סכינים.
69 **אֵייתוּ** לִיה – הביאו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה **תְּרֵי בִיעֵי** –
70 שתי ביצים, **אָמְרוּ** לִיה – אמרו לו, אמרו לנו **הִי דְוִנְתָא אוֹבְמְתִי וְהִי**
71 **דְוִנְתָא חִוּרְתִי** – איזו ביצה של תרנגולת שחורה ואיזו של תרנגולת
72 לבנה. **אֵייתִי לְהוֹ אִיהוּ** – הביא להם הוא (רבי יהושע בן חנניה), **תְּרֵי**
73 **גְּבִינֵי** – שתי גבינות, **אָמַר** לְהוֹ, אמרו אתם **הִי דְעִזָּא אוֹבְמְתִי וְהִי**
74 **דְעִזָּא חִוּרְתִי** – איזו גבינה של עז שחורה ואיזו של עז לבנה.
75 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: **וּרְצוּנָא דְמִית** –
76 אפרוח שמת בתוך קליפת ביצתו, **מֵהִיבָא נְפִיק וְרוּחִיה** – מהיכן
77 יוצאת רוחו. השיב להם רבי יהושע בן חנניה: **מֵהִיבָא דְעָל, נְפִק** –
78 מהיכן שרוחו נכנסה, משם יצאה.
79 עוד בקשו זקני אתונא מרבי יהושע בן חנניה: **אֲתוּ לָן מְנָא דְלָא שְׂוִי**
80 **חֲבִילִיה** – הראה לנו כלי שאינו שוה כנגד הנזק שהוא גורם. **אֵייתִי**
81 **(כָּל חַד וְחַד) בּוּדְיָא** – הביא רבי יהושע בן חנניה מחצלת, **פְּשָׁטִיה**
82 – פשטה, **לֹא תְּהוּ עֵייל בְּתַרְעָא** – ולא היתה נכנסת בפתח הבית
83 כשהיא פשוטה, **אָמַר** לְהוֹ, **אֵייתוּ מְרִי סִיתְרוּהּ** – הביאו מעדר
84 וסתרו את צדדי הפתח כדי להרחיבו עד שיוכלו להכניס את
85 המחצלת, **הֵינּוּ מְנָא דְלָא שְׂוִי חֲבִילִיה** – זהו כלי שאינו שוה את
86 הנזק שהוא גורם.
87 כיון שניצחם רבי יהושע בן חנניה בויכות, **אֵייתִינְהוּ** – הביא את זקני
88 אתונא לספינתו, כדי להוליכם אל הקיסר, ובאו כל אחד ואחד מזקני
89 אתונא בפני עצמו, ונתן לכל אחד חדר בפני עצמו, **כָּל חַד וְחַד בִּי**
90 **חֻוּ שִׁיתִין בִּיסְתְּרִין, אָמַר, בּוּלְהוּ תְּבַרְאִי לְהֲכָא אָתוּ** – וכל אחד
91 מהם שראה את ששים הכסאות שבחדרו, היה אומר לעצמו כל חברי
92 יבואו לכאן, **אָמַר** לִיה רבי יהושע בן חנניה **לְסַפּוּנָא** – לרב החובל,
93 שְׂרִי – התר את עוגן סְפִינְתְּךָ וסע.
94 **בְּהַדִּי דְקָאָתוּ** – כאשר באו חכמי אתונא למקום הקיסר, שָׁקַל – לקח
95 רבי יהושע בן חנניה **עַפְרָא מַעַפְרִיָּהוּ** – עפר מאדמת ארצם, והביאו
96 עמו בספינה,

1 אתכם, **אֵיבְלוּ גְּבַאי בְּסַפִּינְתָא** – תאכלו עמי בספינה שלי.
2 **אָמְרוּ** לִיה – שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה, **הֲהוּא גְּבַרָא**
3 **דְאִוִּיל וְכַעֲי אֲתָתָא וְלֹא יְהִבוּ לִיה** – אדם שהלך לבקש אשה ולא
4 נתנה לו, **מֵאִי חֻוִי לִיה דְאִוִּיל הִיבָא דְמַדְלוּ מִיְנֵיהּ** – האם ראוי
5 שילך למשפחה יותר חשובה מהראשונה, לבקש מהן אשה. שָׁקַל
6 **סִיתְרָא** – לקח רבי יהושע בן חנניה סיכה **דְצָה לְתַתָּא** – ותחבה
7 בתחתית כותל, במקום שאין חור, **לֹא עָאָל** – ולא נכנסה, **לְעִילָאִי,**
8 **עָאָל** – וכשתחבה בחור שהיה במקום גבוה בכותל, נכנסה, **אָמַר**
9 לזקני אתונא, משל הוא, כשם שהסיכה נכנסת רק במקום גבוה
10 שבכותל, **הֵאִי נְמִי מִיתְרַמִּי בְּתַ מְזִילִיה** – כך אדם זה נכון יעשה אם
11 ילך לבקש אשה ממשפחה חשובה ממשפחת האשה הראשונה, כי
12 יתכן שנודמנה לו בת מלווה במשפחה יותר חשובה ממשפחת האשה
13 הראשונה שלא נתנה לו.
14 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: **גְּבַרָא דְאִוִּיף**
15 **וּמְרִיתָ, מָאִי הוּא דְהִרָד אוֹיִף** – אדם שהלוה כסף לחבירו, ולא היה
16 ללוה מעות לפרוע, עד שנוקק המלוה לגבות בקושי את חובו
17 מוקרקעות שמכר הלוה לאחרים, למה חזר המלוה ומלוה לעוד
18 אנשים, ואינו לומד לקח ממה שניזוק מהלוה הראשון. **אָמַר** לְהוֹ –
19 ענה להם רבי יהושע בן חנניה במשל, **גְּבַרָא אוֹל לְאֲנָמָא** – אדם הלך
20 ליער, **קְטָל מְנָא טוֹנָא וְלֹא מְצִי בִיה** – וחתך חבילת קנים ראשונה,
21 ומפני כובד משאם לא הצליח להרימם על כתיפו, **(הָרַךְ) קְטָל וּמְנָה**
22 **עֵילִיָּה** – שב וחתך עוד קנים והניח על חבילת הקנים הראשונה, **עַד**
23 **דְאִיתְרַמִּי אִינִישׁ מְדָלִי לִיה** – עד שהודמנו לו אנשים שעזרו לו
24 לשאת את הכל יחד, כך המלוה כסף לאנשים, אף שפעם אחת ניזוק
25 על ידי לווה שאינו נאמן, יחזור וילווה לאחרים עד שימצא אדם נאמן
26 לעשות אתו עיסקה שתרוויח לו.
27 עוד **אָמְרוּ** לִיה זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה, **אִימָא לָן מִילִי**
28 **דְבְרִיאִי** – אמרו לנו דברים של שקר. **אָמַר** לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה,
29 **תְּהוּ הֲהוּא בּוּדְיָתָא דִילְדָא** – היתה איזו פרידה שילדה, **וְתְּהוּ תְּלִי**
30 **לִיה פִּיתְקָא** – והיה תלוי בצואר הולד פתק, **וּבְתַב בִּיה דְמַסִּיק בְּבִי**
31 **אֲבָא מָאָה אֲלָפָא זוּזִי** – וכתוב בו שתובעים מבית אבא חוב של מאה
32 אלף זוז. **אָמְרוּ** לִיה זקני אתונא, **וּבּוּדְיָתָא מִי יִלְדָה** – וכי פרידה
33 יכולה ללדת. **אָמַר** לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה, **הִי נִיהוּ מִילִי דְבְרִיאִי**
34 – אלו הם דברי שקר.
35 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: **מִילְחָא בִי כְרִיא,**
36 **בְּמָא מְלַחִי לָה** – כאשר מלח מסריח במה מולחים אותו, **אָמַר** לְהוֹ
37 רבי יהושע בן חנניה, **בְּסִילְחָא דְבוּדְיָתָא** – בשליא של פרידה,
38 תמנהו זקני אתונא **וּמִי אִיבָא סִילְחָא לְבוּדְיָתָא** – וכי יש שליא
39 לפרידה, והרי אינה יולדת. השיב להם רבי יהושע בן חנניה בשאלה,
40 **וּמִילְחָא מִי כְרִי** – וכי מלח יכול להסריח.
41 עוד אמרו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה: **בְּנִי לָן בִּיתָא בְּאוּרָא**
42 **דְעַלְמָא** – בנה לנו בית באויר העולם. **אָמַר** שָׁם – הזכיר רבי יהושע
43 בן חנניה שם משמות הקודש, **וְהָלָא בִּין דְקִיעָא לְאֲרַעָא** – ונעמד בין
44 השמים לארץ, **אָמַר** לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה לזקני אתונא, **אֲסִיקוּ**
45 **לִי לִבְנֵי וְסִינָא** – הביאו לי לכאן לבנים וטיט, וכשתעשו את בקשתי
46 אבנה לכם בית כבקשתכם.
47 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: **מִצִּיעֵתִיה דְעַלְמָא**
48 **הִיבָא** – הראה לנו היכן הנקודה האמצעית של העולם. **זְקַפָּה**

5 שיצאו יחד, ששניהם חייבים בפדיון. **תְּיִבְתָּא דְאֲבִי** – זו היא
6 פירכא על אביו שאמר שהכתוב 'זוכרים' הנאמר בבכור בהמה
7 טהורה ממעט פטר חמור שאין חיובו חל על שני ולדות שנולדו יחד.
8 מסיקה הגמרא: **תְּיִבְתָּא.**

1 ואיך למד ממנו רבי יוסי הגלילי לחיוב גם שני פטרי חמור בפדיון,
2 **אָלָא בהכרח מְשׁוּם שְׁנַאמַר** בבהמה טהורה 'זוכרים לה' המלמד
3 שדין בכורה חל גם על שנים שיצאו יחד, ומוכח מזה שאפשר לצמצם
4 שיצאו שני ולדות כאחת, וממילא נשמע גם לגבי שני פטרי חמור